

B İ L İ M S E L A R A Ş T I R M A Y A Y I N L A R I

BİLİMSEL ARAŞTIRMA YAYINLARI 20

DİNLER TARİHİ

Yazarlar

Prof. Dr. Ali Osman KURT
Prof. Dr. Dursun Ali AYKİT

Proje Editörü: Prof. Dr. Murat DEMİRKOL

Kapak ve Mizanpaj

FCR (Coşkun IŞIKGÜL)

Baskı ve Cilt

NY Matbaacılık Yayıncılık Kağıtçılık Tic. ve San. Ltd. Şti.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 533 591 56 17 (Sertifika No: 50732)

5. Baskı: Ekim 2023 (1.000 adet)

ISBN: 978-605-81272-1-0

FCR Yayın Reklam Bilgisayar San. ve Tic. Ltd. Şti.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No:14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0 312) 310 08 60 - Fax: (0 312) 311 47 89 - E-mail: fcr@fcr.com.tr

© **FCR** Yayın Reklam Bilgisayar San. ve Tic. Ltd. Şti. (Sertifika no: 13178)

Bu kitaptaki yazıların bilimsel ve hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

BİLAY

BİLİMSEL ARAŞTIRMA YAYINLARI

www.fcr.com.tr - fcr@fcr.com.tr

Prof. Dr. Ali Osman KURT
Prof. Dr. Dursun Ali AYKİT

DİNLER TARİHİ

B
BİLAY

LİSANS

ÖN SÖZ	11
BİRİNCİ BÖLÜM	
METODOLOJİ	15
1. Tanımı.....	17
2. Konusu.....	17
3. Metodu.....	17
4. İlişkili Olduğu Disiplinler.....	18
5. Batı'da Dinler Tarihinin Gelişim Süreci.....	18
6. İslam'da Dinler Tarihinin Gelişim Süreci.....	23
7. Türkiye'de Dinler Tarihinin Gelişim Süreci.....	24
İKİNCİ BÖLÜM	
MECUSİLİK	27
1. İsimlendirilmesi.....	29
2. Tarihçesi.....	29
3. Mezhepleri.....	31
4. İnançları.....	32
4.1. Tanrı.....	32
4.2. Amesha Spentalar ve Daevalar.....	33
4.3. Kutsal Kitap.....	33
4.4. Ateş Kültü.....	34
4.5. Kurtuluş.....	34
4.6. Dakhme ve Dört Elementin Kirletilmemesi.....	35
4.7. Cennet-Cehennem.....	36
5. İbadetleri.....	36
5.1. Tapınak.....	37
5.2. İbadette Kullanılan Nesnelere.....	39
5.3. Günlük İbadetler.....	39
5.4. Haftalık İbadetler.....	39
5.5. Yıllık İbadetler.....	40
6. Sembolleri.....	41
7. Kutsal Mekânları.....	42
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
HİNDUİZM	43
1. İsimlendirilmesi.....	45
2. Tarihçesi.....	46
2.1. Vedalar Dönemi (MÖ. 1700-500).....	47
2.2. Klasik Hinduizm Dönemi (MÖ. 500-MS.800):.....	47
2.3. Ortaçağ Dönemi (MS.800-1800):.....	48
2.4. Modern Dönem (1800'den İtibaren):.....	49
3. Mezhepleri.....	50
4. İnançları.....	50
4.1. Tanrı.....	51
4.2. Kutsal Kitap.....	53
4.3. Karma, Tenasüh, Samsara ve Mokşa/Mukti.....	54

4.4. Kast Sistemi	56
5. İbadetleri.....	59
5.1. Hayatın Amacı.....	59
5.2. Hayatın Evreleri.....	59
5.3. Kurtuluş Yolları.....	60
5.4. Yoga ve Meditasyon	61
5.5. Diğer Uygulamalar.....	61
5.6. Bayramlar	62
6. Sembolleri.....	63
7. Kutsal Mekânları.....	64

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BUDİZM	65
1. İsimlendirilmesi.....	67
2. Tarihçesi.....	67
3. Mezhepleri	71
4. İnançları.....	73
4.1. Tanrı.....	73
4.2. Kutsal Kitap.....	73
4.3. Dört Yüce Hakikat ve Sekiz Dilimli Yol.....	74
4.4. Reinkarnasyon.....	76
4.5. Samsara Çarkı.....	76
4.6. Karma.....	76
4.7. Nibbana.....	76
5. İbadetleri.....	76
5.1. Tapınak/Vihara.....	76
5.2. Budist Manastırı (Sangha).....	78
5.3. Günlük İbadet.....	79
5.4. Haftalık İbadet.....	80
5.5. Yıllık.....	80
5.6. İbadette Kullanılan Nesnelere	81
6. Sembolleri.....	82
7. Kutsal Mekânları.....	84

BEŞİNCİ BÖLÜM

CAYNİZM.....	85
1. İsimlendirilmesi.....	87
2. Tarihçesi.....	87
3. Mezhepleri	90
4. İnançları.....	91
4.1. Tanrı.....	91
4.2. Kutsal Kitap.....	91
4.3. Triratna (Üç Mücevher).....	92
4.4. Anadi Anant (Evrenin Ebediliği)	92
4.5. Jiva (Ruh)	92
4.6. Syadvada (Görecelilik).....	92
4.7. Reinkarnasyon.....	93
4.8. Samsara Çarkı.....	93
4.9. Karma.....	93
4.10. Kurtuluş.....	93

5. İbadetleri.....	94
5.1. Tapınak.....	94
5.2. İbadette Kullanılan Nesnelere	95
5.3. Günlük İbadet.....	95
5.4. Haftalık İbadet.....	96
5.5. Yıllık İbadet.....	96
6. Sembolleri.....	98
7. Kutsal Mekânları.....	99

ALTINCI BÖLÜM

SİHİZM	101
1. İsimlendirilmesi.....	103
2. Tarihçesi.....	103
2.1. Sihizm'in Arka Planı.....	103
2.2. Sihizm'in Tarihçesi.....	104
3. Mezhepleri	106
3.1. Udasi.....	106
3.2. Namdhari/Kuka Sihleri	106
3.3. Shajdaris/Shajkari.....	106
3.4. Nirankari.....	106
4. İnançları	107
4.1. Tanrı.....	107
4.2. Kutsal Kitap.....	107
4.3. Reinkarnasyon	108
4.4. Samsara Çarkı.....	108
4.5. Karma	109
4.6. Eşitlik.....	109
4.7. Maya Öğretisi	109
4.8. Kurtuluş.....	109
4.9. Kakkas (5 K).....	110
5. İbadetleri.....	110
5.1. Ad Verme (Nam Karan).....	110
5.2. Pahul veya Amrit Sanskar Töreni	110
5.3. Dasvand	111
5.4. Cenaze Töreni.....	111
5.5. Tarik	111
5.6. Gurdvara (Guru'nun İkametgahı/Tapınak)	111
5.7. İbadette Kullanılan Nesnelere	113
5.8. Günlük	114
5.9. Haftalık.....	115
5.10. Yıllık	115
6. Sembolleri.....	116
7. Kutsal Mekânları.....	117

YEDİNCİ BÖLÜM

TAOİZM	119
1. İsimlendirilmesi.....	121
2. Tarihçesi.....	121
3. Mezhepleri	123
3.1. Felsefi Taoizm.....	123

3.2. Dini Taoizm.....	123
4. İnançları.....	123
4.1. Tao ve Te.....	123
4.2. Yin-Yang (Taiji).....	124
4.3. Kutsal Kitap.....	125
4.4. Wu Wei Prensibi.....	125
4.5. Ruh Öğretisi.....	126
4.6. Ahiret.....	126
5. İbadetleri.....	126
6. Sembolleri.....	127
7. Kutsal Mekânları.....	128

SEKİZİNCİ BÖLÜM

KONFÜÇYANİZM	129
1. İsimlendirilmesi.....	131
2. Tarihçesi.....	131
3. Mezhepleri	133
4. İnançları.....	134
4.1. Tanrı.....	134
4.2. Kutsal Kitap.....	134
4.3. Ahiret.....	135
5. İbadetleri.....	135
5.1. Atalara Saygı.....	135
5.2. Temel İnsani İlişkiler.....	136
5.3. Temel İnsani Erdemler	137
6. Sembolü.....	138
7. Kutsal Mekânları.....	138

DOKUZUNCU BÖLÜM

ŞİNTÖİZM	141
1. İsimlendirilmesi.....	143
2. Tarihçesi.....	143
3. Mezhepleri	145
3.1. Mabet Şintosu.....	145
3.2. Halk Şintosu.....	145
3.3. Ayrılıkçı Şinto.....	146
3.4. Yeni Dini Hareketler.....	146
4. İnançları.....	147
4.1. Kami/Tanrı.....	147
4.2. Kutsal Kitap.....	148
5. İbadetleri.....	149
5.1. Dua ve Kurban	149
5.2. Atalara Tapınma	149
5.3. Arınma Ayinleri.....	150
5.4. Bayramlar	150
6. Sembolleri.....	151
7. Kutsal Mekânları.....	151

ONUNCU BÖLÜM

YAHUDİLİK	153
1. İsimlendirilmesi.....	155
2. Tarihçesi.....	156
2.1. Atalar Dönemi (MÖ. 1800-1600)	157
2.2. Mısır Dönemi ve Köleleştirilme (MÖ. 1600-1300)	158
2.3. Musa Dönemi ve Mısır'dan Çıkış (MÖ. 1300-1250)	159
2.4. Yeşu Dönemi ve Kenan'a Yerleşme (MÖ. 1250-1200)	161
2.5. Hâkimler Dönemi (MÖ. 1200-1000).....	161
2.6. Krallar Dönemi (MÖ. 1050-586).....	161
2.7. Krallığın İkiye Bölünmesi (MÖ. 930-722).....	164
2.8. İsrail Krallığı: Asur Sürgünü (MÖ. 722).....	165
2.9. Yahuda Krallığı: Babil Sürgünü (MÖ. 586).....	165
2.10. Pers İmparatorluğu Dönemi (MÖ. 538-333).....	166
2.11. Helenistik Dönem (MÖ. 332-63).....	168
2.12. Yahudi Haşmoniler Dönemi (MÖ. 142-130)	170
2.13. Roma Yönetimi ve II. Mabet'in Yıkılması (MÖ. 63-MS. 70).....	170
2.14. İslam Hâkimiyeti Altında Yahudiler (MS. 638-1917).....	171
2.15. Osmanlı Devleti'nde Yahudiler	173
2.16. Hıristiyan Hâkimiyeti Altında Yahudiler	174
2.17. Çağdaş Dönem.....	175
2.18. İsrail Devleti'nin Kuruluşu (1882-1948).....	175
3. Mezhepleri	184
3.1. İsa Dönemi Yahudi Mezhepleri	184
3.2. Ortaçağ Dönemi Yahudi Mezhepleri	185
3.3. Modern Dönem Yahudi Mezhepleri	186
4. İnançları	189
4.1. Tanrı.....	190
4.2. Peygamber.....	191
4.3. Kutsal Kitapları.....	192
4.4. Melek.....	195
4.5. Ahiret.....	196
4.6. Mesih	196
4.7. Seçilmişlik.....	197
4.8. Kutsal Toprak.....	198
5. İbadetleri.....	198
5.1. Günlük	198
5.2. Haftalık	199
5.3. Yıllık.....	200
5.4. Bazı Dini Uygulama ve Ritüeller.....	203
6. Sembolleri.....	207
7. Kutsal Mekânları.....	209

ONBİRİNCİ BÖLÜM

HIRİSTİYANLIK	213
1. İsimlendirilmesi.....	215
2. Tarihçesi.....	215
2.1. Hıristiyanlığın Arka Planı.....	215
2.2. Hıristiyanlığın Tarihçesi.....	217
3. Mezhepleri	236

3.1. Katolik	238
3.2. Ortodoks.....	242
3.3. Protestan.....	245
3.3.1. Lutheran Kilisesi	245
3.3.2. Zwinglianist Kilise	247
3.3.3. Calvinist Kilise.....	247
3.3.4. Anglikan Kilisesi	248
3.3.5. Evanjelist Kilise	249
3.3.6. Baptistler	249
3.3.7. Anabaptistler	250
3.3.8. Metodist Kilise	250
3.4. Ermeni Kilisesi	250
3.5. Süryani Kilisesi.....	252
3.6. Nesturi Kilisesi.....	253
3.7. Keldani Kilisesi.....	254
3.8. Kıpti Kilisesi.....	254
3.9. Etiyopya Kilisesi.....	255
4. İnançları.....	256
4.1. Tanrı/Teslis	256
4.2. İnkarnasyon/Hulul	258
4.3. Vahiy	259
4.4. Kutsal Kitap.....	259
4.5. Asli Günah ve Kefaret.....	265
4.6. Mesih.....	266
4.7. Ahiret.....	266
5. İbadetleri.....	266
5.1. Kilise	266
5.2. Manastır.....	267
5.3. Sakramentler.....	269
5.4. İbadette Kullanılan Nesnelere	271
5.5. Günlük	273
5.6. Haftalık.....	273
5.7. Yıllık.....	274
6. Sembolleri.....	275
7. Kutsal Mekânları.....	276
KAYNAKÇA.....	279
DİZİN	283

ÖNSÖZ

‘Dünya küresel bir köy haline gelmiştir’ şeklinde klasik bir söylem vardır. Bu cümle aslında günümüz dünyasının kitle iletişim ve seyahat araçlarıyla ne kadar küçüldüğünü ve etkileşimlerin ne kadar hızlı bir şekilde yayıldığını ifade etmeye çalışmaktadır. Dolayısıyla dünyanın diğer bölgelerinde yaşayan insanların neye, nasıl inandığı ve hangi motivasyonlarla yaşamlarını yönlendirdiklerinin bilinmesi, doğru bir iletişim kurmanın herhalde en etkili yolu olsa gerektir.

Bu eserin yazılmasında Dinler Tarihi perspektifinden ayrılmadan diğer dinleri ele alıp okuyucunun beğenisine sunmaya çalıştık. Bunu yaparken Dinler Tarihi’nin vazgeçilmez metodu olan ‘objektiflik’ ile diğer dinleri tanıtmaya gayret ettik.

Çalışmayı kaleme alırken temel başlıklar belirlendi. İlk olarak her ne kadar Hinduizm, Budizm gibi o dine mensup olmayanlar tarafından dinlere dair adlar verilmişse de bu dinlere inananların kendi dinlerini hangi isimle ifade ettiklerini çok kısaca belirttik.

Ardından bir dini tanımanın olmazsa olmazı yani ilgili dinin tarihçesini olabildiğince yalın ve çok fazla ayrıntıya girmeden sunduk. Tarihçeyi ele almadan dinin hangi dönemlerde ne tür problemlere nasıl cevap verdiği, hangi dönemlerde nasıl bir değişim/dönüşüm geçirdiğinin anlaşılması çok da mümkün değildir. Bu başlık ilgili dinin hangi süreçlerden geçip günümüzdeki şeklini aldığıın en temel yapı taşı olarak bulunmaktadır.

Hazır tarihi süreçten ve verilen cevaplardan bahsetmişken bunların somut hali olan mezhepleri zikretmek, bağlamın daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Böylece tarihsel süreci göz önüne alarak mezheplerin oluşumunu ve nerede ayrıştıklarını da görme fırsatımız olmuştur.

Her bir dini işlerken o dinin, en temel inançlarını belirli başlıklar altında sunduk. Burada tabii ki Tanrı, Kutsal Kitap, Kurtuluş gibi ana temalar ön plana çıkmış olup bunları o dine inananların inandıkları şekilde ele almaya çalıştık.

Dinin en somut fenomeni olan ibadetler, dinleri gözlemlemenin en aşikâr yoludur. Bu başlığın daha sistematik olması için önce o dinin

mabedinin/tapınağının ne olduğunu ve ibadette ne tür objeler kullandıklarını ele aldık. Ardından ibadetleri günlük, haftalık ve yıllık şeklinde kategorize ederek sunduk. Burada belki de en dikkat çekici husus, modern dönem insanının görsel bir hafızaya sahip olması nedeniyle bu başlıklarda görsellere ağırlık verdik.

Dinin kendini somut olarak gösterdiği bir diğer husus da sembollerdir. Zira sembol denilen olgu, bir dinin soyut düşüncesinin görsele bürünüp manifestoya dönüşmesidir. Bu başlıkta da ilgili dine ait belli başlı sembolleri ve anlamlarını aktardık.

İletişim ve seyahat imkanlarının kolaylaştığı günümüzde okuyucuya dinlerle ilgili bilgi vererek bir taraftan onları bu dinlerle ilgili bilgilendirmeye çalışırken; öte yandan da ilgili dinleri en somut şekilleriyle görebilecekleri kutsal mekânları söyleyerek onları bu bölgelere seyahat için de motive etmeye çalıştık.

Eser, toplam on bir üniteden oluşmaktadır. Birinci ünite Dinler Tarihi'nin metodolojisini ele aldık. Her bilim dalının bir gelişim süreci ve kendine has metotları vardır. Dinler Tarihi'nin ne olduğu, dine hangi zaviyeden baktığı, geçirdiği evreler, Batı'da ve Türkiye'deki gelişim serüveni gibi konuları, ilk ünite 'metodoloji' başlığı altında ele aldık.

Mensubu olsun ya da olmasın bütün dinler, Dinler Tarihi'nin araştırma alanına girmektedir. Ancak sınırlı bir çalışmada her dine yer vermek mümkün değildir. Bu yüzden dünyanın farklı bölgelerinde halen yaşayan dinlerden toplam on tanesini eserimize aldık. Bu dinler; Mecusilik, Hinduizm, Budizm, Caynizm, Sihizm, Taoizm, Konfüçyanizm, Şintoizm, Yahudilik ve Hıristiyanlıktır. Bunların dışında kalan dinleri, ya mensubu hiç kalmadığı ya da ülkemizde çok fazla tanınmadığı için dışarıda bıraktık.

İslam dinine ise çalışmamızda özellikle yer vermedik. Zira bahse konu edilen dinler, içerik olarak başlangıç düzeyinde çok genel ve öznet mahiyetindedir. Diğer dinlerde olduğu gibi İslam'ın da aynı usul ve içerikle anlatılması, müslüman okuyucular için 'malumu ilam' kabilinden olacak, onlara yeni bir şey kazandırmayacaktı. Biz de İslam'ı bu içerikte ele almamayı daha doğru bulduk.

Elinizdeki bu eser, belirtilen perspektifle hem dinlerle ilgili bilgi vermeye; hem de sağlıklı bir iletişime aracılık etmeye yönelik bir *adım* mesabesindedir. Kitabın öncelikli hedef kitlesi farklı düzeydeki *Dinler Tarihi* öğrencileri olmakla birlikte, dünya dinleri ile ilgilenen okurların da bu çalışmadan istifade etmesi umulur.

Prof. Dr. Ali Osman Kurt
Prof. Dr. Dursun Ali Aykıt